

SPOMINSKI VEČER IN PRILOŽNOSTNA RAZSTAVA

JANEZ VEIDER (1896–1964) V PRVI SVETOVNI VOJNI

OB PETDESETLETNICI SMRTI LOŠKEGA TER STAROLOŠKEGA KAPLANA IN
ŽUPNIJSKEGA UPRAVITELJA, ZBIRALCA UMETNIN, PUBLICISTA, DRAMATIKA
IN UMETNOSTNEGA ZGODOVINARJA DR. JANEZA VEIDERJA,
OB STOTI OBLETNICI ZAČETKA PRVE SVETOVNE VOJNE

JURJEVA DVORANA V STARI LOKI
PETEK, 28. NOVEMBRA 2014 OB 19. URI

RAZSTAVA BO ODPRTA DO NEDELJE, 30. NOVEMBRA 2014

Letos je minilo petdeset let od smrti dr. Janeza Veiderja. Prav je, da se ga ob tej priložnosti spomnimo, saj je za Staro Loko pomembna osebnost, ki je v škofjeloški, še posebej starološki zgodovini, pustila svoj pečat.

V letih 1927–1929 je bil kaplan v Škofji Loki, v letih 1931–1936 pa v Stari Loki. Intenzivno je raziskoval umetnost škofjeloškega ozemlja in napisal o tem tehten prispevek ob obrtni razstavi leta 1936. V tem letu je izšel tudi umetnostno zgodovinski Vodič po Crngrobu, ki je še danes aktualen. Njegova študija Umetnostnozgodovinska topografija starološke dekanije je bila med vojno uničena. Bil je član pripravjalnega odbora za ustanovitev Loškega muzeja in muzejskega društva ter prvi donator Loškemu muzeju. V tem času je oživil gledališko dejavnost. Napisal je tri zgodovinske igre, ki so jih tudi uprizorili: Ugrabljeni Ladislav starološki, Crngrobski razbojniki in Umorjeni škof. Slednjo smo z velikim uspehom ponovno uprizorili leta 2007.

Po težkem zaporu se je leta 1955 vrnil v Staro Loko. Posvetil se je pastoralnemu delu, vzdrževanju in popravilu cerkva. Omembe vredno delo je bila prestavitve starih zgodovinskih spomenikov v cerkev, rešil je gotskega Kristusa iz podrte Žbalčeve kapelice in ga dal restavrirati, postavil prenovljeni kip sv. Jurija v nišo glavnega oltarja in poskrbel za veliko oltarno sliko sv. Jurija, ki jo je naslikal slovenski impresionist Matej Sternen. Zaslužen je tudi za tirolski reliefni, kolorirani križev pot v farni cerkvi, ki je leta 1958 skrivnostno prišel iz Kočevja, in ga tako obvaroval uničenja.

Tokrat poskušamo prikazati Janeza Veiderja v sicer manj znanem, mladostnem obdobju, ko je prisilno »v Tirole vandral in tam bolan ležal«, bil težko preizkušan, se duhovno potrjeval, dozorel in začel premočrtno uresničevati svoje poslanstvo duhovnika in poznavalca umetnosti.

V njegovi zapuščini smo našli tri beležke, dnevnike, ki jih je pisal med januarjem 1917, ko je moral zapustiti zadnji razred kranjske gimnazije, bival kot K.u.K. Einjährig-Freiwilliger (enoletni prostovoljec) v zgornjeavstrijskem Vöcklabrucku, kjer je skrbel za vojaške zimske uniforme v hladnem in prašnem Baumannovem skladišču, in med marcem 1919, ko si je zapisoval Eksercicije v briksenškem semenišču.

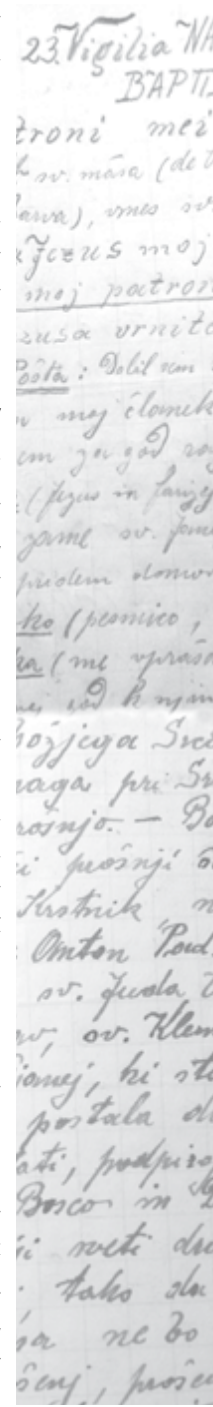
V prvih treh mesecih, ki jih je bolan preživljal menjaje v vojaški baraki, v salzburški in vöcklabruški vojaški bolnišnici, je napisal 35 občutenih pesmi.

Zapiski v prvem dnevniku (junij, julij 1917) so polni prošenj in pričakovanj, da bi se rešil vojaške službe in se povsem posvetil svojemu cilju, duhovništvu. Vročje molitve so delno uslišane, saj med predvidenim dopustom očitno uredi ali se dogovori o vpisu v semenišče. Podrobnosti o tem ne poznamo.

Ob pisanju drugega dnevnika med 1. junijem in 15. avgustom 1918 ga najdemo v južnotirolskem Boznu, kjer mora odslužiti svoje vojaško obveznost v cenzurni sobi pod fenrihom (Fänrich, praporščak) Katzem. Dobil je prvo zvezdico (gefrajtar, poddesetnik), stanuje bolj udobno, zasebno, ima več prostega časa, gre lahko na daljši izlet, tudi v hribe, se uči plavati, veslati, obiskujejo ga prijatelji, tirolski sorodniki in drugi. Vsak prosti trenutek pa izkoristi za obiskovanje maš in drugih pobožnosti, tudi večkrat na dan, družijo se s svetnimi duhovniki, redovniki, skrbno opazuje in beleži stilne posebnosti cerkva in njihovo opremo.

Zapletene razmere ob koncu vojne in razsulo vojske novembra 1918 mu preprečijo odhod domov. Začasno zavetje najde v Meranu, odmaknjem od pomembnih transportnih poti, ki so prenatrane z vračajočimi se vojaki. Prvo leto bogoslovnih študij tako začne v Brixnu.

Zanimivo, zapleteno in bogato, zlasti duhovno življenje, ki si ga zelo dosledno in natančno z lepo, razločno in fino pisavo zapisuje »Priesterkandidat« Janez Veider v svoje zvezke, pa ostaja velik raziskovalni izziv v bodoče. Omenimo samo pošto. Pošti, ki jo je nevsakdanje obilo dobival in pošiljal, dosledno dopiše osebo, motiv razglednice ali v pismo vloženo sliko, podobico, pogosto pa izpiše pomembno vsebino, celo navedke ali komentar.

Ponovitev nove maše Janeza Veiderja na Tirolskem leta 1921.
Novomašnik pred hišo svojega očeta Izidorja, obdan s tirolskimi sorodniki.

Župnijski zavod sv. Jurija Stara Loka, zanj direktor, dr. Alojz Snoj
Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka, zanj predsednik, Klemen Karlin
pripravila Ana in Alojzij Pavel Florjančič
izvedba Salve d.o.o. Ljubljana
Stara Loka, november 2014

Kulturno-zgodovinsko društvo
LONKA Stara Loka
www.staraloka.si

